

УДК [371.134:78.071.4]:005.336.2

РЕАЛІЗАЦІЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ФАХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Михаськова М. А.

У статті проаналізовано базові компетенції, які реалізуються у фаховій діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Відповідно до нормативних документів, які регламентують освітньо-кваліфікаційні характеристики спеціаліста, конкретизуються соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, загальнопрофесійні та спеціалізовано-професійні компетенції. На думку автора, вони формуються в процесі діяльності спеціаліста музичного мистецтва й реалізуються в уміннях і здатностях фахівця. Визначено, що кожному завданню відповідає компетенція, яка формується системою професійних умінь. Фахова підготовка музиканта визначається метою і змістом музично-освітньої діяльності в школі (сприйманням й естетичним ставленням до музики, засвоєнням музичних знань, формуванням виконавських умінь). Наголошено, що спеціальність "Музичне мистецтво" охоплює завдання інструментально-виконавської, диригентсько-хорової, вокальної, музично-теоретичної та методичної підготовки в різних умовах діяльності (загальноосвітній навчальний заклад, дошкільний навчальний заклад, музична школа, школа естетичного циклу, ансамблі, інструментальні колективи). Обґрунтовано, що вчитель музичного мистецтва повинен засвоїти завдання професійної діяльності відповідно до базових компетенцій спеціальності.

Ключові слова: базові компетенції, завдання діяльності, учитель музичного мистецтва.

В статье проанализированы базовые компетенции, которые реализуются в профессиональной деятельности будущего учителя музыкального искусства. Согласно с нормативными документами, регламентирующими образовательно-квалификационные характеристики специалиста, конкретизируются социально-личностные, общенаучные, инструментальные, общепрофессиональные и специализированно-профессиональные компетенции. По мнению автора, они формируются в процессе деятельности специалиста музыкального искусства и реализуются в умениях и способностях специалиста. Определено, что каждой задаче соответствует компетенция, которая формируется системой профессиональных умений. Профессиональная подготовка музыканта определяется целью и содержанием музыкально-образовательной деятельности в школе (восприятием и эстетическим отношением к музыке, усвоение музыкальных знаний, формированием исполнительских умений). Отмечено, что специальность "Музыкальное искусство" охватывает задачи инструментально-исполнительской, дирижерско-хоровой, вокальной, музыкально-теоретической и методической подготовки в различных условиях деятельности (общеобразовательное учебное заведение, дошкольное учебное заведение, музыкальная школа, школа эстетического цикла, ансамбли, инструментальные коллективы). Обосновано, что учитель музыкального искусства должен усвоить задачи профессиональной деятельности в соответствии с базовыми компетенциями специальности.

Ключевые слова: базовые компетенции, задачи деятельности, учитель музыкального искусства.

The article analyzes the basic competencies that are realized in professional activity of the future music art teachers. According to the normative documents regulating educational-qualification characteristics of a specialist, socio-personal, general-scientific, instrumental, general-professional and specialized-professional competencies have been specified. According to the author, they are formed in the process of music art specialists' activities and realized in their skills and abilities. It is determined that each task corresponds to the competence, which is formed by the system of professional

skills. Professional training of a musician is determined as a goal and context of music-educational activity at school (perception and aesthetic attitude to music, mastering of music knowledge, formation of performing skills). It is noted that the specialty "Music Art" includes the tasks of instrumental and performing, conducting and choral, vocal, music-theoretical and methodological training under different conditions of activity (general educational establishment, pre-school educational establishment, music school, school of aesthetics, ensemble, and instrumental collective bodies). It is grounded that the teacher of music art has to master the tasks of professional activity in accordance with the basic competencies of the specialty.

Key words: basic competences, objectives of activity, teacher of music art.

Постановка проблеми. У сучасних нормативних документах освіти України [3] наголошується, що для сучасного етапу актуальним завданням є приведення змісту фахової підготовки педагогічних працівників відповідно до вимог інформаційно-технологічного суспільства та змін, що відбуваються в соціально-економічній, духовній і гуманітарній сферах.

Зазначається, що фахова підготовка бакалавра за спеціальністю "Музичне мистецтво" передбачає вивчення основ викладання музичного мистецтва (у загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах), виробничих функцій та складників структури музично-педагогічної діяльності. У Галузевому стандарті вищої освіти України, його освітньо-кваліфікаційній характеристиці [4], подано визначення спеціалізації за спеціальністю. Але спеціальність "Музичне мистецтво" містить завдання інструментально-виконавської, диригентсько-хорової, вокальної, музично-теоретичної та методичної підготовки в різних умовах діяльності (загальноосвітній чи дошкільний навчальний заклад, музична школа, школа естетичного циклу, ансамблі, інструментальні колективи). Учитель музичного мистецтва повинен засвоїти завдання професійної діяльності відповідно до базових компетенцій спеціальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми реформування вищої освіти, підвищення її ефективності та якості досліджувались у працях В. Андрущенко, Я. Болюбаша, І. Зязюна, М. Згуровського, В. Кременя, М. Степка, В. Шинкарука та інших. Зазначені автори вказували на необхідність упровадження у вищих навчальних закладах модернізації та демократичних реформ в Україні.

У музичній педагогіці досліджували проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва А. Болгарський, Т. Завадська, А. Козир, П. Ніколаєнко, Г. Палдалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Черкасов, О. Щолокова та інші. Однак вони не ставили перед собою завдання розкривати можливості реалізації базових компетенцій майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки.

Метою нашої статті є аналіз та обґрунтування спільних базових компетенцій фахівця спеціальності "Музичне мистецтво" в процесі реалізації типових завдань діяльності на предметах фахового спрямування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до структури ключових компетентностей, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях [1], ми пропонуємо розглянути можливості реалізації цих компетенцій у фаховій діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Відповідно до роботи, яку можуть виконувати фахівці зі спеціальності "Музичне мистецтво", вони здатні до виконання викладацьких функцій та типових для цієї функції завдань музично-педагогічної діяльності. Кожному завданню відповідає компетенція, яка формується системою професійних умінь [4].

Спробуємо описати необхідні компетенції (детально вони описані в комплексі нормативних документів для розроблення складників системи галузевих стандартів вищої освіти) [2] майбутнього вчителя музичного мистецтва, необхідні для виконання типових завдань діяльності. Так, у процесі оволодіння грою на музичному інструменті (фортепіано, баян, скрипка, бандура, гітара, домра та ін.) на основі розвитку спеціальних здібностей, виконавської техніки та готовності вирішувати художні завдання інтерпретації музичних творів, засвоєння знань у галузі сольфеджіо на основі розвитку музично-слухових уявлень; опанування виконавськими та

музично-теоретичними знаннями та вміннями студенти отримують спеціалізовано-професійні знання, які згодом реалізують на практиці в якісній роботі.

Накопичення музично-інструментального репертуару, його аналіз та естетична оцінка для проведення різноманітних форм урочної і позаурочної музично-просвітницької діяльності в загальноосвітній школі відбувається у творчому процесі отримання знань з дисциплін загальнопрофесійної підготовки, а також обізнаності майбутніх спеціалістів із світовою та українською культурою та мистецтвом.

Завдання діяльності, зокрема, забезпечення якісного розвитку диригентських умінь з метою постановки диригентського апарату і підготовки його до практичної діяльності, стимулювання розвитку співацької культури в кращих вітчизняних традиціях, забезпечуються знаннями дисциплін "Хорове диригування", "Хоровий клас", "Постановка голосу" та "Хорознавство".

Студенти на заняттях "Постановка голосу", "Хорове диригування" вчатьса самокритично аналізувати свій спів, слідкують за чистотою інтонації та якістю співу, застосовують цей досвід у співацькій діяльності, під час вирішення художньо-естетичних завдань інтерпретації вокальних творів.

Оволодіваючи навичками управління співацьким процесом на основі засвоєння хорознавчої теорії і практики, комплексу диригентсько-хорових умінь роботи з колективами різними за типами (однорідні, мішані, дитячі), майбутні фахівці розвивають вербальні навички, турбуються про якість виконання творів, спираючись на знання з предметів "Хорознавство", "Хоровий клас", "Хорове диригування".

Майбутньому вчителю музичного мистецтва в організації вокально-хорової діяльності в позакласній роботі з дітьми, засвоєнні методики проведення творчих занять з музичного мистецтва з дітьми молодшого шкільного віку допомагає системне бачення роботи, уміння розрізняти психологічні особливості дітей, знання позакласної діяльності та вміння переконливо доводити думку рідною мовою.

Засвоєння знань з гармонії, розвиток умінь підбору на слух музичного супроводу, акомпанементу та імпровізації, читання нот з листа, транспонування музичних творів здійснюється на основі творчих здібностей студентів, їхніх знань основ гармонії та елементарної теорії музики, можливості перевірки якості виконання різних видів робіт на практиці.

Без умінь студентів змістовно, образно та логічно доводити свою думку неможливо реалізувати знання з теорії та історії аналізу музичних творів, різних форм гомофонної та поліфонічної фактури, жанрів музичного фольклору, історичних умов їхнього виникнення, методики вокально-хорової роботи з дітьми.

Обізнаність фахівців з українською та світовою культурою й мистецтвом, світоглядні знання з філософії, педагогіки та психології, творчі здібності дають можливість майбутнім учителям музичного мистецтва вивчати та аналізувати специфіку фольклору, функціональні засади історії музичного мистецтва. На практиці реалізувати ці знання допоможуть сучасні медійні технології, навички роботи з технічними засобами навчання, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси.

Засвоєння знань у галузі методики музичного виховання з урахуванням історичного досвіду педагогів-музикантів, прищеплення учням навичок практичного використання музично-теоретичних знань в умовах навчально-виховного процесу, творче використання можливостей музичного інструменту, вивчення і врахування вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, психологічних характеристик дитячих художніх колективів, планування та організація навчально-виховної роботи здійснюється на основі творчого бачення роботи майбутнього спеціаліста, його світоглядних уявлень та спеціалізовано-професійних знань. У процесі навчання студенти вчатьса письмово й усно висловлювати думки рідною мовою та перевіряють рівень виконуваних робіт на практиці.

Найбільше соціально-особистісних компетентностей майбутній фахівець отримує в процесі реалізації розвивальної функції навчання в розв'язанні педагогічних завдань розвитку творчої ініціативи учнів, стимулюванні вокально-хорової культури, а також засвоєнні курсу аналізу музичних творів та поліфонії. Майбутній учитель повинен постійно підвищувати рівень професійних знань та умінь, знати основи охорони та гігієни голосу, бути самокритичним до себе, творчо реагувати на

зміни видів діяльності, уміти усно передати думку учням, турбуватися, щоб на уроках учні засвоювали подану інформацію та запам'ятовували її.

Діагностична функція професійної характеристики майбутнього вчителя музичного мистецтва реалізується в аналізі і систематизації дослідно-експериментального матеріалу зібраного в навчально-виховному процесі. Це можливо завдяки творчому підходу, здатності до самоаналізу, навичкам роботи з технічними засобами навчання, наполегливості в досягненні мети на основі знань з фахових дисциплін.

Використання методів проведення наукових досліджень, аналізу музичних явищ у їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності допомагають становленню творчих здібностей, системному баченню предмета, що вивчається, здатності до вербальної комунікації, знанню дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, природничої та професійної підготовки.

Студентам під час формування творчого ставлення до музичного мистецтва та музичної діяльності знадобиться більша кількість вищеперелічених компетенцій, як-от: розуміння та сприйняття етичних норм поведінки щодо інших людей і природи (принципи біоетики), креативність, здатність до системного мислення, адаптивність і комунікабельність, наполегливість у досягненні мети, турбота про якість виконуваної роботи, екологічна грамотність, здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою [2], базові знання з дисциплін "Нові інформаційні технології", "Музична інформатика", знання фундаментальних наук та загальнопрофесійних дисциплін.

У результаті діяльності майбутні фахівці здатні до аналізу та самоаналізу, стежать за якістю практичної роботи, базуючись на знаннях у галузі загальнопрофесійних дисциплін та вміють оцінювати якість роботи вчителя музичного мистецтва та учнів. Надавати науково-консультативну допомогу районним, міським, республіканським органам освіти, навчальним і виховним закладам, державним підприємствам та іншим установам можливо, якщо формувати навички роботи з сучасними технічними засобами.

Отже, реалізація професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва можлива за допомогою засвоєння системи типових завдань діяльності на основі соціально-особистих, загальнонаукових, інструментальних, загальнопрофесійних та спеціалізовано-професійних компетенцій. Цьому сприяють дисципліни інструментально-виконавської, диригентсько-хорової, вокальної, музично-теоретичної та методичної підготовки. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку передбачають обґрунтування й аналіз реалізації кожної компетенції в процесі викладання предметів професійно-практичного спрямування майбутніх учителів музичного мистецтва.

Література

1. Key Competences for Lifelong learning: A European Reference Framework – IMPLEMENTATION OF "EDUCATION AND TRAINING 2010", Work programme, Working Group B "Key Competences", 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/youth-in-action-keycomp-en.pdf>. – Назва з екрана.
2. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / за заг. ред. В. Д. Шинкарука, Київ, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refdb.ru/look/2399043-pall.html>. – Назва з екрана.
3. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. Затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.doc> у форматі HTML. – Назва з екрана.
4. Лист від 31.07.2008 р. №1/9-484 Методичні рекомендації щодо розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти. Галузевий стандарт вищої освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.crimea.edu/zakon/list484.pdf>. – Назва з екрана.